

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 371.13: 376.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14246824>

**Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими
освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання**

Білюк Олена Геннадіївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної освіти

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,

54006, м. Миколаїв, вул. Нікольська 24, Україна,

bilole2469nik@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4098-1064>

Зеленін Всеволод Володимирович,

кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,

01601, м. Київ, вул. Пирогова 9, Україна,

zeleninlab@gmail.com

ORCID [https:// orcid.org/0000-0003-1267-9308](https://orcid.org/0000-0003-1267-9308)

Коренева Інна Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики викладання

природничих дисциплін Глухівського національного педагогічного

університету імені Олександра Довженка,

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська 24, Україна,

i.koreneva74@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1117-7624>

Прийнято: 07.11.2024 | Опубліковано: 29.11.2024

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

***Анотація:** У статті здійснено аналіз підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. **Метою** дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад формування професіоналізму педагогів, а також виявлення педагогічних умов, які сприяють формуванню готовності до роботи в умовах інклюзивного навчання. У процесі аналізу використано **методи** огляду наукової літератури, аналізу нормативних документів та порівняння освітніх підходів. Застосовано метод аналізу для виявлення якісних характеристик педагога в контексті інклюзивного навчання, а також метод систематизації даних для виокремлення ключових аспектів досліджуваної проблеми. У статті проаналізовано якісні характеристики педагогів, запропоновані зарубіжними дослідниками, та досліджено компетентності, які відіграють ключову роль у успішному впровадженні інклюзивної освіти, згідно з українськими науковими розробками. Основні висновки підтверджують значний вплив мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів інклюзивної компетентності в освітній сфері. Розкрито теоретичні та методологічні аспекти підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного навчання, акцентовано на необхідності опанування психологічних, педагогічних, анатомо-фізіологічних знань, практичних умінь, навичок, особистісних якостей, а також ефективних стратегій і тактик поведінки. Це забезпечує успішне застосування педагогічних технологій для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Схарактеризовано структуру інклюзивної компетентності, яка включає корекційну спрямованість педагогічної діяльності через конкретні навчальні предмети, педагогічні концепції, принципи та технології сучасної спеціальної освіти. Це сприяє вмінню підбирати й використовувати найефективніші форми й методи взаємодії педагога з дітьми з особливими освітніми потребами з урахуванням сучасних*

*підходів до педагогічної діяльності. **Висновки** дослідження підтверджують, що сукупність мотиваційно-ціннісного, когнітивного, психолого-регуляційного й діяльнісного компонентів формує динамічну інтегровану систему, яка сприяє ефективній педагогічній діяльності у сфері інклюзивної освіти та розвитку самосвідомості педагога як професіонала та особистості.*

***Ключові слова:** інклюзивна компетентність, інклюзія, адаптаційні методики, освітня інтеграція, психолого-педагогічна підтримка, професійна підготовка, фахова підготовка, компетентнісний підхід.*

Preparing Future Teachers to Work with Children with Special Educational Needs in Inclusive Education

Olena Biliuk,

PhD, Lecturer of the Department of Special Education of the V O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, 54006, Mykolayiv, st. Nikolskaya 24, Ukraine,
bilole2469nik@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4098-1064>

Vsevolod Zelenin,

PhD in Psychology, Associate Professor, Professor of the Department of Psychology of the Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine,
01601, Kyiv, st. Pirogov 9, Ukraine,
zeleninlab@gmail.com

ORCID [https:// orcid.org/0000-0003-1267-9308](https://orcid.org/0000-0003-1267-9308)

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Inna Koreneva,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Theory and
Methods of Teaching Natural Sciences of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv

National Pedagogical University,

41400, Glukhiv, Sumy Region, st. Kyivska 24, Ukraine,

i.koreneva74@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1117-7624>

Abstract: *The article analyses the training of future teachers to work in inclusive education. **The purpose** of the article is to analyse and substantiate the theoretical and methodological foundations of the formation of future teachers' professionalism to work in inclusive education, to identify pedagogical conditions aimed at forming teachers' readiness to work in inclusive education. In the course of the study, the following **methods** were used: a review of the relevant thematic scientific literature, analysis of regulatory documents, and comparison of educational approaches. In addition, the method of analysis was used to identify the qualitative characteristics of a teacher in inclusive education, as well as the method of data systematisation to identify the key aspects of the study. The article presents the qualitative characteristics of a teacher in inclusive education proposed by foreign scholars and the competencies of teachers that have the greatest impact on the success of inclusive education, studied by Ukrainian scholars. **The main results** indicate a significant impact of the components of inclusive competence in education: motivational, cognitive, and activity. The theoretical and methodological basis for preparing future teachers to work in an inclusive environment has been determined. In particular, special psychological and pedagogical, anatomical and physiological knowledge, skills, personal qualities, strategies and tactics of behaviour, stereotypes and attitudes that allow the introduction and use of effective pedagogical*

*technologies for teaching different categories of children with special needs. The structure of inclusive competence is characterised as a corrective orientation in the correctional activity of a teacher through a specific subject, pedagogical concepts, positions, principles, technologies, etc. of modern special education, which contribute to the ability to select and use the most effective forms and methods of interaction between a teacher and a child with special educational needs, taking into account modern approaches to pedagogical activity. The **conclusions** of the study emphasise that the combination of motivational and value, cognitive, psychological and regulatory, and activity components is a kind of dynamic integrated formation that helps to carry out high-level pedagogical activities in the field of inclusive education and to be aware of oneself in the profession and in one's own personality system.*

Keywords: *inclusive competence, inclusion, adaptation methods, educational integration, psychological and pedagogical support, professional training, professional training, competence-based approach.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами (далі – ОПП) в освітнє середовище є важливим етапом еволюції спеціальної освіти, характерним для розвинених країн світу. Цей процес зумовлений трансформацією суспільної свідомості, зміною ставлення до людей з ОПП та визнанням їхніх рівних прав у різних сферах життя, зокрема в освітній. Забезпечення доступу до якісної освіти для таких дітей визначено одним із ключових завдань України в контексті її інтеграції до європейського освітнього простору.

Відповідно до статті 3 частини 6 Закону України «Про освіту», для дітей з особливими освітніми потребами створюються спеціальні умови, які

враховують їхні індивідуальні особливості, здібності та інтереси. Цей закон також вводить нові поняття, такі як «програма особистісного розвитку», «інклюзивна освіта», «інклюзивне освітнє середовище», «інтелектуальні пристрої» та «універсальний дизайн в освіті», які спрямовані на забезпечення рівних можливостей для отримання освіти такими дітьми [1].

Важливим аспектом впровадження інклюзивної освіти є підготовка педагогів до роботи з учнями з різними освітніми потребами. Для цього необхідно вдосконалювати професійну підготовку та підвищувати кваліфікацію педагогічних працівників, що є основою успіху інклюзії в українських закладах освіти.

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського різноманіття, утвердження принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист і повну інтеграцію в суспільство всіх верств населення, зокрема осіб з особливими потребами.

Світова спільнота визнала право осіб з ООП на повноцінну участь у суспільному житті, що закріплено в Конвенції про права дитини та Конвенції про права осіб з інвалідністю. Згідно з цими документами, створення умов для реалізації цього права є одним із пріоритетних завдань міжнародної спільноти та національних законодавств [2; 3]. З огляду на це, необхідно розробити нові підходи до навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому середовищі, які більш ефективно відповідають їхнім потребам у розвитку, вдосконалюють процес корекції та реабілітації, формують адаптовану особистість і сприяють їх інтеграції в суспільство.

Саме ці вимоги реалізує базова загальна середня освіта, яка надає дітям з особливими потребами право здобувати освіту в загальноосвітніх закладах. Таким чином, важливим фактором успішного впровадження інклюзивної

освіти є формування професіоналізму майбутніх учителів в умовах інклюзивного навчання [4, с. 201].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість вітчизняних науковців досліджує проблеми підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Зокрема, А. А Колупаєва присвячує свою працю вивченню особливостей інтегрування інклюзивної освіти у школі та в суспільстві загалом. Авторка стверджує, що інклюзивне навчання має не лише забезпечувати право дитини з особливостями психофізичного розвитку на інтеграцію в суспільство, але й створювати умови для відвідування нею тієї школи, яку вона б обрала за відсутності порушень. Головний принцип такого підходу – мінімізувати зовнішню диференціацію та максимально сприяти внутрішній [5].

І. Гевко у своїй роботі аналізує сучасну нормативно-правову базу щодо розвитку інклюзивної освіти в Україні, розкриває базові поняття інклюзивної освіти, а також доводить значущість інклюзивного підходу для реалізації концепції інклюзивної освіти [6].

Ю. Бондаренко, О. Воротинцева особливу увагу приділяють ролі фахівців інклюзивно-ресурсних центрів у побудові мережевої співпраці, спрямованої на формування життєвих і ключових компетентностей в учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Учені розглядають можливості інтеграції в освітній процес різних спеціалістів, таких як терапевти, психологи, коучі та митці, для підвищення ефективності розвитку дітей з ООП. Такий підхід, на думку дослідників, сприятиме їхній успішній соціалізації та розкриттю особистісного потенціалу. [7].

Л. Шевченко, М. Сорочан справедливо зазначають, що ключовими компонентами педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання, у поєднанні з

відповідно організованим освітнім середовищем педагогічного закладу вищої освіти, є такі: цілеспрямоване планування освітнього процесу на основі моделі підготовки майбутніх вихователів до інклюзивного навчання, адаптивність до змінюваних вимог стейкхолдерів щодо професійної компетентності випускників за умови дотримання освітніх стандартів; орієнтація на принципи особистісно орієнтованого, системного та інтегративного підходів, що є базою компетентнісного підходу [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених обраній проблематиці, усе ще залишаються дискусійні питання, які потребують більш ґрунтовної уваги. Зокрема, існує нагальна потреба у вивченні теоретико-методологічних засад формування професіоналізму педагогів у специфічних умовах інклюзивного навчання, зокрема щодо інтеграції особистісно орієнтованого, системного та інтегративного підходів, створенні єдиної моделі підготовки педагогів до роботи в інклюзивному середовищі, яка б враховувала взаємозв'язок між мотиваційно-ціннісними, діяльнісними та рефлексивно-оцінювальними компонентами професійної готовності. Наше дослідження покликане з'ясувати проблемні питання підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження та теоретичне обґрунтування засад формування професійної компетентності майбутніх педагогів для роботи в умовах інклюзивного навчання, а також визначення педагогічних умов, які сприяють підготовці вчителів до діяльності в інклюзивному середовищі.

Завдання статті:

1. Здійснити аналіз нормативно-правових документів, що регламентують підготовку педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти.
2. Визначити особливості формування готовності майбутніх учителів до інклюзивного навчання через мотиваційно-ціннісний, когнітивний і операційно-діяльнісний компоненти.
3. Оцінити ефективність педагогічних умов, які забезпечують підвищення готовності педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Сучасні реалії зумовлюють нагальну потребу у впровадженні міжнародного досвіду, спрямованого на збільшення кількості загальноосвітніх закладів, здатних забезпечувати якісні освітні послуги для дітей з особливими освітніми потребами (далі – ОПП). Ключову роль у цьому процесі відіграє вчитель, який організовує освітній процес, систематизує та конкретизує зміст навчального матеріалу, а також знаходить найбільш ефективні шляхи формування в дітей навичок, необхідних для самостійної навчальної діяльності.

Інклюзивна освіта активно інтегрується в практику сучасної системи освіти. Україна є активним учасником цього процесу та цілеспрямовано працює над реалізацією ідеї інклюзії. Проте, як зазначають дослідники, освітні заклади досі стикаються з відсутністю належних умов і ресурсів для ефективного впровадження інклюзивного навчання. Цей складний і багатогранний процес вимагає від педагогів змін у підходах до організації, змісту та ціннісних орієнтирів їхньої професійної діяльності. Інклюзивна освіта ставить перед вчителями нові, часто принципово інші, порівняно з традиційними, завдання.

Ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти є якісна підготовка вчителів до роботи з дітьми з ООП. Ефективна реалізація інклюзивного навчання можлива лише за умови тісної співпраці логопедів, практичних психологів, соціальних педагогів, медичних працівників та батьків. Групи з інклюзивними формами навчання створюють нові можливості для професійного розвитку вчителя, дозволяючи поглибити знання про закономірності розвитку дитини та формувати власну педагогічну позицію.

У процесі педагогічної взаємодії вчитель отримує нове розуміння труднощів, з якими стикаються діти з особливими освітніми потребами, і розробляє стратегії психоосвітньої підтримки учнів. При цьому до педагогів висувуються нові вимоги, що визначають якість загальноосвітнього процесу.

Серед основних вимог до підготовки вчителів можна виокремити:

- 1) знання психолого-педагогічних особливостей дітей з ООП;
- 2) володіння методами і прийомами створення сприятливого середовища в інклюзивному колективі;
- 3) вміння запобігати конфліктам між дітьми з ООП та їхніми однолітками;
- 4) усвідомлення важливості залучення дітей з ООП до загальноосвітнього процесу;
- 5) емоційно позитивне ставлення до включення таких дітей у навчальні колективи.

Готовність педагогів є однією з ключових умов організації інклюзивного навчання. Вона передбачає досягнення певного рівня розвитку професійних і особистісних якостей, які забезпечують ефективність їхньої діяльності в умовах інклюзивної освіти [8, с. 449].

Важливою умовою підготовки майбутніх педагогів є формування комплексу спеціальних знань, умінь і особистісних якостей, які охоплюють

психолого-педагогічні, анатомо-фізіологічні аспекти, а також стратегії, тактики поведінки, стереотипи й професійні установки. Це дозволяє ефективно впроваджувати сучасні освітні методики для навчання й виховання дітей різних категорій з ООП.

Сучасні випускники закладів вищої освіти усвідомлюють, що їхня професійна діяльність відбуватиметься в умовах нестабільного розвитку освітньої системи, яка зазнає суттєвих змін, що охоплюють усі аспекти освітнього процесу. Однією з таких змін є впровадження інклюзивної освіти. Сьогодні недостатньо лише знати зарубіжний досвід її реалізації. Майбутні педагоги мають стати фасилітаторами, модераторами індивідуальних освітніх траєкторій учнів, володіти основами індивідуалізації, коучингу, а також принципами комплексної педагогіки. Вони повинні бути здатні працювати в інтегрованому освітньому просторі, впроваджуючи інноваційні методики.

З огляду на це, підготовка майбутніх педагогів передбачає засвоєння нових дисциплін, що стосуються інклюзивної освіти, проходження відповідної практичної підготовки тощо [9, с. 292].

В Україні відбулися значні зміни в законодавстві, а також у суспільних і педагогічних підходах до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Проте впровадження інклюзивного навчання потребує подальшого вдосконалення навчально-методичної бази та професійної підготовки відповідних спеціалістів. Для успішного розвитку інклюзивної освіти необхідно забезпечити якісну підготовку педагогів, зосереджену на теоретичних, практичних і психологічних аспектах їхньої діяльності.

Важливим фактором у поступовому впровадженні моделі комплексного навчання є професійна підготовка педагогів, спрямована на роботу з дітьми з ООП. Це передбачає наявність спеціально розробленого й системно обґрунтованого програмного забезпечення, яке сприятиме підтримці таких

учнів у загальноосвітньому середовищі. Підготовка до інклюзивної діяльності охоплює не лише забезпечення новими методичними матеріалами та сучасною матеріальною базою, а й морально-психологічну готовність педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами [10, с. 198].

Особистісна підготовка майбутнього вчителя до роботи в закладах освіти набуває особливого значення. Важливо, щоб педагоги усвідомлювали цінність освітньої підтримки дітей з особливими потребами.

Ключовими аспектами підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзії є:

- 1) формування професійно-ціннісних орієнтацій, спрямованих на ефективну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами;
- 2) усвідомлення цінності кожної дитини, незалежно від її особливостей розвитку та потреб;
- 3) розуміння своєї ролі як носія культурних цінностей та відповідальність за їх передавання дітям із психофізичними особливостями;
- 4) визнання творчої природи педагогічної діяльності, яка вимагає значних духовних та енергетичних ресурсів.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців дозволив систематизувати педагогічні компетенції, якими повинні володіти працівники закладу освіти, що функціонує в умовах інклюзії (табл. 1).

Таблиця 1

Педагогічні компетенції працівника закладу освіти, що функціонує в умовах інклюзивної освіти

Назва компетенцій	Види компетенцій	Компоненти компетенцій
Професійні	Когнітивні	1. Метазнання педагога;

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

		<p>2. Знання нормативних документів, які регулюють права дітей з ООП;</p> <p>3. Здатність ефективно працювати з інформацією;</p> <p>4. Знання здоров'язберезувальних освітніх технологій навчання;</p> <p>5. Знання теоретичних, методологічних і технологічних особливостей організації інклюзивного навчання;</p> <p>6. Знання про фізіологічні, психологічні, особистісні й вікові особливостей дітей з ООП.</p>
	Проектувальні	<p>1. Уміння правильно вибудувати педагогічний маршрут;</p> <p>2. Уміння правильно підібрати методи, які в конкретній освітній ситуації будуть найбільш ефективними.</p>
	Конструктивні	<p>Уміння грамотно складати плани занять, які допоможуть в досягненні поставленої педагогічної мети.</p>
	Організаторські	<p>1. Уміння ефективно організовувати власну роботу, а також роботу всього учнівського колективу;</p> <p>2. Уміння знаходити доступні методи для згуртування та мотивації учнівського колективу.</p>
Особистісні	Комунікативні	<p>1. Уміння знаходити способи взаємодії в освітній діяльності з кожним учнем;</p> <p>2. Уміння чітко та зрозуміло передавати свої думки не тільки за допомогою мовлення, але й за допомогою засобів невербальної комунікації (міміки й пантоміміки);</p>

		3. Наявність у педагога сугестивних якостей.
	Рефлексивно-перцептивні	1. Здатність розуміти внутрішній стан учня, проникати в його внутрішній світ; 2. Уміння здійснювати рефлексію своєї роботи; 3. Мати педагогічну та психологічну спостережливність.
	Прогностичні	Уміння прогнозувати розвиток необхідних особистості дитини якостей (виховне проектування особистості дитини)

Джерело: створено авторами на основі [11–14]

Таким чином, для організації ефективної роботи в межах реалізації комплексного підходу до виховання дітей з ОПП необхідно цілеспрямовано та всебічно розвивати зазначені вище компетенції в педагогів, а також формувати готовність майбутніх педагогів до роботи в умовах комплексного навчання в закладах вищої освіти.

Професорка Р. Призванська у своїй роботі трактує поняття «готовність педагога до роботи в умовах інклюзивної освіти» як стійку особистісну властивість, що є важливою передумовою для ефективного навчання дітей з ООП, і характеризується орієнтацією педагогів на реалізацію принципів «включеної» освіти у професійній діяльності [12, с. 168].

В. Синьов у своїх науково-педагогічних дослідженнях обґрунтував необхідність запровадження дефініції «інклюзивна готовність педагога», яку автор характеризує як комплекс компетентностей, що визначають наміри та здатність до ефективної професійно-педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього простору [15, с. 201]. Інклюзивна освіта передбачає, що майбутні педагоги повинні мати ґрунтовні знання про особливості

розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також опанувати навички проведення корекційної роботи в умовах загальноосвітніх закладів [16; 17].

О. Охріменко загалом підтримує думку В. Синьова, розглядаючи готовність педагога як інтегральну якість особистості, що характеризується певним рівнем її розвитку і визначає можливість особистості брати участь у будь-якому процесі. Готовність передбачає наявність у фахівця знань, умінь і навичок, які дають йому змогу здійснювати свою діяльність відповідно до сучасних вимог науки й техніки [18].

Таким чином, інклюзивна готовність педагога є системною характеристикою особистості суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, що передбачає інклюзивну соціальну установку на роботу в умовах інклюзивної освіти, активність, схильність (налаштованість) і готовність діяти певним чином.

Інклюзивна освіта – це поняття, що описує процес освіти дітей з ОПП в закладах загальної середньої освіти. Основою інклюзивної освіти є філософія, яка спрямована на усунення будь-якої дискримінації щодо дитини, визначає рівне ставлення до всіх людей і створює особливі умови для дітей з ООП [19].

Інклюзивний підхід передбачає:

- 1) прийняття принципів інклюзії всіма учасниками освітнього процесу;
- 2) усвідомлення різноманітних освітніх потреб учнів і надання послуг, що їм відповідають;
- 3) залучення громадськості та подолання дискримінації в освіті.

Основні напрями методології розвитку інклюзивної освіти зазвичай охоплюють:

- 1) підготовку суспільства до визнання рівноправного статусу дітей, незалежно від їхніх особливостей;

- 2) більш активне висвітлення цілей, завдань і напрямів інклюзивної освіти через засоби масової інформації та на сайтах закладів освіти;
- 3) перехід від дефектологічного підходу до сприяння розвитку потенціалу кожної дитини;
- 4) диверсифікацію змісту освіти для задоволення потреб та інтересів усіх учнів;
- 5) використання інформаційних технологій та розвиток дистанційного навчання для забезпечення рівного доступу до якісної освіти;
- 6) підготовку педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти [21].

За останнє десятиліття вітчизняна наука акцентувала на теоретичних та практичних аспектах інклюзивної освіти, здійснюючи ґрунтовне дослідження цього напрямку. Теоретично підтверджено необхідність ранньої інтеграції дітей з проблемами в розвитку в соціум; створено модель інтеграції дітей із сенсорними порушеннями (зниженим слухом та зором) у суспільство; здійснено спроби практичної інтеграції дітей із патологіями розвитку (зі зниженим слухом/зором, розумовою відсталістю, руховими порушеннями) в середовище однолітків.

Незважаючи на досягнуті результати, залишаються нерозв'язаними такі питання, як забезпечення кожній дитині з обмеженими можливостями доступної та розвивальної форми інтеграції; оснащення освітніх закладів відповідним матеріально-технічним, програмно-методичним та кадровим забезпеченням; максимальне наближення різноманітних видів психолого-медико-педагогічної допомоги до місця проживання конкретної дитини; забезпечення батьків необхідною психолого-педагогічною підтримкою; можливість опанування дітьми з ООП загальним освітнього стандарту в терміни, передбачені для дітей, які нормально розвиваються.

Розв'язання цих питань потребує значних матеріальних та часових витрат. Крім того, одним з основних нерозв'язаних аспектів інклюзивної освіти залишається негативне ставлення вчителів до включення дітей з ООП та необхідність підвищення здатності педагогів застосовувати ефективні практики супроводу таких дітей в умовах інклюзії.

Численні дослідники зазначають, що для повноцінної організації формування готовності педагогів необхідно, крім специфічного змісту, вибрати відповідні технології, спрямовані на творчий розвиток професійної готовності педагогів, включених у процес інклюзивної освіти [22]. Це забезпечить формування професійної готовності педагогів та дасть змогу ефективно розв'язувати завдання, пов'язані з навчанням дітей з обмеженими можливостями здоров'я в умовах закладів загального типу.

У наукових дослідженнях підтверджено ефективність підготовки педагогів до інклюзивної освіти за допомогою різноманітних методів та технологій, серед яких:

- 1) практикуми;
- 2) технологія контекстного навчання для формування інклюзивної компетентності педагогів у процесі їхньої професійної підготовки;
- 3) ділові та рольові ігри як методи контекстного навчання для формування професійних ціннісних орієнтацій педагогів, що працюють із дітьми з ООП;
- 4) модульна технологія навчання;
- 5) технології проблемного навчання: проблемні семінари, технології проєктування, ситуативного навчання, ігрові технології;
- 6) кейс-технології та тренінгові заняття, що сприяють формуванню в педагогів мотивації до роботи з учнями з ООП та підвищенню їхньої компетенції в оновленні знань з інклюзії.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Ці форми, методи та технології дозволяють враховувати соціально-психологічні особливості педагогів і створювати практико-орієнтований процес підготовки до реалізації інклюзивної освіти, результатом якого є готовність педагогів розв'язувати конкретні професійні завдання в умовах інклюзії.

Науково-методичний супровід у закладі освіти є цілісною системою, яка базується на досягненнях науки, передовому досвіді та конкретному аналізі труднощів, з якими стикаються вихователі. Це система взаємопов'язаних заходів, спрямованих на всебічне підвищення професійної майстерності кожного вихователя, розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу та досягнення оптимальних результатів у сфері освіти, виховання та розвитку.

Основною метою науково-методичного супроводу є надання допомоги педагогам у виборі шляху професійного розвитку. Крім того, він сприяє становленню та самовизначенню педагога на всіх етапах його професійної діяльності.

Висновки. Таким чином, роль педагога в реалізації інклюзивної шкільної освіти є надзвичайно важливою, оскільки діти з ОПП, якомога раніше інтегровані в реальне соціальне середовище, мають можливість стати повноцінними членами суспільства. Для підготовки фахівців до роботи в інклюзивних умовах необхідно здійснювати цілеспрямовану роботу з удосконалення знань і методичної підготовки, розвитку навичок роботи з дітьми з особливими потребами, їх навчання та соціалізації, а також навчання педагогів ефективно співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу та працювати в команді. Це питання потребує подальшого вдосконалення, вивчення нових підходів та поширення набутого досвіду.

Аналіз проблеми готовності вчителів до професійної діяльності в умовах інклюзії свідчить про те, що її структурні компоненти органічно

взаємопов'язані й взаємодоповнюють один одного. Така цілісність якостей, властивостей та станів сприяє ефективному виконанню професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. Визначена структура готовності вчителів до професійної діяльності в умовах інклюзії передбачає необхідність формування ключових складників кожного компонента, таких як професійно-ціннісні орієнтації, професійно-особистісні якості, уміння та компетенції, що забезпечують ефективну реалізацію освітнього процесу в інклюзивному середовищі.

Отже, сукупність мотиваційно-ціннісного, когнітивного, психолого-регуляційного та діяльнісного компонентів утворює динамічне інтегроване новоутворення, яке забезпечує високу якість педагогічної діяльності у сфері інклюзивної освіти та сприяє самосвідомості педагога в професії та в контексті розвитку власної особистості.

Перспективами подальших наукових досліджень є визначення критеріїв і рівнів сформованості готовності вчителів до професійної діяльності в умовах інклюзії.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T172145?an=1> (дата звернення: 14.09.2024).
2. Конвенція про права дитини. Ред. від 16.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 14.11.2024).
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 06.03.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 14.09.2024).
4. Фіголь Н. А. Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2020. Вип. 77. С. 199–202. URL:

<https://enquir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33347/Fihol.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 14.09.2024).

5. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: від інтегрування у школі – до інтегрування у суспільство. *Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання: збірник праць Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Рівне: РОППО, 2014. С. 5–14. URL: <https://school7.ck.ua/wp-content/uploads/posibnyk-zakhodu.pdf> (дата звернення: 14.09.2024).

6. Гевко І. В. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 1(64). С. 52–58.

7. Бондаренко Ю., Воротинцева О. Мережева форма здобуття освіти як модель реалізації індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з порушеннями інтелектуального розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2020. № 7(101). С. 286–297. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/e97cdf14-30ae-4cc6-b586-abd704bc3c2d> (дата звернення: 13.09.2024).

8. Шевченко Л., Сорочан М. Підготовка майбутніх вихователів до інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методика навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2021. № 60. С. 440–450. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5135> (дата звернення: 13.09.2024).

9. Франчук Т. Й. Миронова С. П. Взаємозалежність розвитку інклюзивної освіти та інклюзивного середовища в університеті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: 96 Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Вип. 1 (50). С. 290–293. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/44012> (дата звернення: 12.09.2024)

10. Васильєва Г. Організаційно-педагогічні умови формування методичної компетентності працівників освіти інклюзивної форми навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2 (106). С. 194–211. URL: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.02/193-210> (дата звернення: 14.09.2024)

11. Пехарева А. С., Цегельник Т. М., Саєнко Ю. О. Застосування компетентнісного підходу в підготовці майбутніх педагогів початкової школи в умовах розвитку інклюзивної освіти: досвід країн Східної Європи. *Інноваційна педагогіка* 2021. № 39. С. 203–206. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12763> (дата звернення: 14.09.2024)

12. Призванська Р. А. Психологічні засади музикотерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектру : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08. Київ, 2021. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/1478283> (дата звернення 12.09.2024).

13. Grygus I, Nagorna O, Nogas A., Zukow W. Anthropological providing educational services to children with special educational needs. *Journal of Human Sport and Exercise*. 2019. Vol. 14. P. 852–866. URL: <https://doi.org/10.14198/jhse.2019.14.Proc4.48> (дата звернення: 13.09.2024)

14. Сергійчук О. Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 49. Т. 2. С. 163–170.

15. Синьов В. М. До побудови загальної теорії корекційної педагогіки: визначення предмету науки. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 19. Корекційна педагогіка та психологія*. 2004. № 1. С. 3–22.

16. Аніщук А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки.* 2019. № 5. С. 213–218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2013_5_39 (дата звернення: 15.09.2024).

17. Бойчук Ю. Д., Казачікер О. С. Підготовка майбутніх фахівців до оволодіння технологіями лялькотерапії. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 20–21 трав. 2022 р.) Харків, 2022. С. 207–210. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/8283> (дата звернення: 14.09.2024).

18. Охріменко О. Професійна підготовка майбутніх бакалаврів спеціальної освіти до використання цифрових технологій в умовах інклюзивного освітнього простору. *Освіта. Інноватика. Практика.* 2021. Т. 9. № 2. С. 48–55.

19. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.03 – корекційна педагогіка. Київ, 2018. URL: https://ispukr.org.ua/articles/18/18121102_d.pdf (дата звернення 12.09.2024)

20. Лупінович С., Лапшина І. Особливості використання інформаційно-цифрових технологій вчителями початкової школи в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Věda a perspektivy.* 2022. № 10(17). С. 102–114.

21. Демченко І. І. Проблема підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2019. № 3. С. 172–181.

22. Кравчук А. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Нова українська школа: стратегія розвитку особистості: збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (м. Мукачево, 15 лютого 2021 р.). Мукачево, 2021. С. 74–76.